

ПРАВНА РЕГУЛАТИВА У ОБЛАСТИ ПРОЦЕНЕ РИЗИКА НА РАДНОМ МЕСТУ И У РАДНОЈ ОКОЛИНИ

Миливоје Гаљак¹, Љиљана Кулић², Срђан Станковић³, Страхиња Кулић⁴, Јована Кулић⁵

LEGISLATION IN THE FIELD OF RISK ASSESSMENT IN THE WORKPLACE AND A WORKING ENVIRONMENT

Milivoje Galjak, Ljiljana Kulić, Srđan Stanković, Strahinja Kulić, Jovana Kulić

Сажетак

Увод: Права, обавезе и одговорности у вези са безбедношћу и здрављем на раду утврђене су Законом о безбедности и здрављу на раду (Сл. гласник РС 101/2005), а ближе се уређују колективним уговором или општим актом послодавца, односно уговором о раду. Према Закону о безбедности и здрављу на раду, процена ризика на радном месту и у радној околини је систематско евидентирање и процењивање свих фактора у процесу рада који могу узроковати настанак повреда на раду, обољења или оштећења здравља и утврђивање могућности и начина превенције. Област безбедности и заштите здравља на раду је регулисана националном и међународном прописима, у циљу отклањања или смањења ризика на радном месту и у радној околини.

Циљ рада је да укаже на правну регулативу у области безбедности и заштите на раду, односно области процене ризика на радном месту и у радној околини.

Метод рада: Анализирани су подаци и литература у области медицине рада, безбедности на раду, заштите на раду и актуелна правна регулатива у области безбедности и заштите на раду, односно области процене ризика на радном месту и у радној околини у нашој земљи, као и регулатива Европске уније и Међународне организације рада (МОП или ILO), која је прихваћена код нас.

Summary

Introduction: The rights, obligations and responsibilities in relation to safety and health at work are laid down by the Law on Safety and Health at Work (Official Gazette of RS no. 101/2005), and are more closely regulated by a collective agreement or general act of the employer, i.e. work contract. According to the Law on Safety and Health at Work, risk assessment in the workplace and in the working environment is a systematic recording and evaluation of all factors in the work process which can give rise to occupational injuries, illnesses or health defects and identifying opportunities and ways of prevention. Field of safety and health at work is governed by national and international regulations, in order to eliminate or reduce risks in the workplace and in the working environment.

The aim of the paper is to point out the legal framework in the field of security and safety at work, or fields of risk assessment in the workplace and in the working environment.

Methods: We analyzed the data and literature in the field of occupational medicine, occupational safety, safety at work and the current legal regulations in the field of safety and health at work, fields of risk assessment in the workplace and working environment in our country, as well as the regulation of the European Union and the International Labour Organization (ILO), which has been accepted by us.

¹ Др спец. Миливоје Гаљак, Дом здравља Звечан, на докторским студијама, Медицински факултет, Косовска Митровица.

² Доц. др Љиљана Кулић, Универзитет у Приштини, Медицински факултет, Косовска Митровица.

³ Мр Срђан Станковић, дипл. правник, Електромрежа Србије, Београд.

⁴ Мр Страхиња Кулић, дипл. ек., на докторским студијама, ПИО фонд, Београд.

⁵ Мр Јована Кулић, дипл. инж. менаџмент и организација, на докторским студијама, Београд.

Резултати рада и дискусија: Уставом Републике Србије (члан 38, став 2, и члан 72, став 1, тачка 4) утврђено је право запослених на безбедност и здравље на раду. У складу са Уставом донет је Закон о безбедности и здрављу на раду, који је у складу са прописима Европске уније и другим релевантним међународним прописима. Регулисање безбедности и очувања здравља на раду, као и процена ризика на радном месту и у радној околини врши се у складу са следећим правним прописима: Међународна организација рада: Опште конвенције и посебне конвенције, Опште и посебне препоруке; Прописи Европске уније: Општа и посебне директиве; Национални прописи: закони и правилници и други међународни и национални стандарди у области безбедности и здравља на раду. Великим бројем закона и подзаконских аката покривене су готово све области рада и делатности човека. Задатак послодавца и запослених је да се управљају по општим законским прописима у области безбедности и заштите здравља људи, који су обавезујући за све и по законским прописима, који се односе конкретно на њихову делатност и уско су специфични. Улога одговарајућих државних органа је да контролише спровођење законских прописа и да санкционише њихово непоштовање.

Закључак: Област безбедности и заштите здравља на раду је регулисана бројним националним и међународним прописима у циљу отклањања или смањења ризика на радном месту и у радној околини. Превентивне мере у смислу поштовања важеће правне регулативе и одговарајућа и континуирана инспекцијска контрола могу обезбедити безбедност на раду и највећу могућу заштиту од ризика.

Кључне речи: правна регулатива, ризик, радно место.

Results and discussions: Constitution of the Republic of Serbia (Article 38, paragraph 2 and article 72, paragraph 1, item 4), stipulates the right of employees to safety and health at work. In accordance with the Constitution, Republic of Serbia adopted the Law on Safety and Health at Work, which is in line with the European Union and other relevant international regulations. Regulation of safety and protection of health at work, as well as the assessment of risks in the workplace and in the working environment shall be performed in accordance with the following legal provisions: International Labour Organization: General convention and special conventions, General and specific recommendations; Regulations of the European Union: General and specific directives; National regulations: laws and regulations and other international and national standards in the field of safety and health at work. Large number of laws and regulations covers almost all areas of work and personal activities. The task of employers and employees is to be governed by general legislation in the field of security and protection of public health, which are binding for all and specific regulations that relate specifically to their activities closely. The role of the relevant state authorities is to control the implementation of legislation and to sanction their non-compliance.

Conclusion: Field of safety and health at work is regulated by a number of national and international regulations, in order to eliminate or reduce risks in the workplace and in the working environment. Preventive measures in order to respect the valid legal regulations and appropriate and continuous inspections can provide occupational safety and maximum protection from risk.

Key words: legal regulation, risk, workplace.

УВОД

Права, обавезе и одговорности у вези са безбедношћу и здрављем на раду утврђене су Законом о безбедности и здрављу на раду (Сл. гласник РС 101/2005), а ближе се уређују колективним уговором или општим актом послодавца, односно уговором о раду. Према Закону о безбедности и здрављу на раду, процена ризика на радном месту и у радној околини је систематско евидентирање и процењивање свих фактора у процесу рада који могу узроковати настанак повреда на раду, обољења или оштећења здравља и утврђивање могућности, односно начина спречавања.⁽¹⁾

Процена ризика од повреда на раду или оштећења здравља, односно обољења запосленог заснива се на утврђивању штетности и опасности на радном месту и у радној околини које могу да узрокују повреду на раду и/или професионално обољење и вероватноћи њиховог догађања. Обавеза послодавца је да, у односу на природу делатности коју обавља у предузећу или установи, процени ризике са аспекта безбедности и здравља запослених, узимајући у обзир, између осталог, избор средстава за правном регулативом.

Према Закону о безбедности и здрављу на раду (Службени гласник РС 101/05) и Правилнику о начину и поступку процене ризика на радном месту и у радној околини (Службени гласник РС 72/06) доношење Акта о процени ризика на радном месту и у радној околини је обавеза сваког послодавца, без обзира на делатност и број запослених. У складу са важећим прописима неопходна документација сваког послодавца мора да садржи поред Акта о процени ризика на радном месту и у радној околини и Евиденције из области безбедности и здравља на раду, Оспособљавање запослених за безбедан и здрав рад, Правилник о безбедности и здрављу на раду и остала неопходна документа.^(2, 3) Област безбедности и заштите здравља на раду је регулисана бројним

националним и међународним прописима у циљу отклањања или смањења ризика на радном месту и у радној околини.

ЦИЉ РАДА

Циљ рада је да укаже на правну регулативу у области безбедности и заштите на раду, односно области процене ризика на радном месту и у радној околини.

МЕТОД РАДА

Анализирани су подаци и литература у области медицине рада, безбедности на раду, заштите на раду, као и актуелна правна регулатива у области безбедности и заштите на раду, односно области процене ризика на радном месту и у радној околини у нашој земљи, као и регулатива Европске уније и Међународне организације рада (МОП или ILO), која је прихваћена код нас.

РЕЗУЛТАТИ РАДА И ДИСКУСИЈА

Уставом Републике Србије (члан 38, став 2 и члан 72, став 1, тачка 4) утврђено је право запослених на безбедност и здравље на раду. У складу са Уставом донет је Закон о безбедности и здрављу на раду који је у складу са прописима Европске уније и другим релевантним међународним прописима.

Регулисање безбедности и очувања здравља на раду, као и процена ризика на радном месту и у радној околини врши се у складу са следећим правним прописима:

1. МЕЂУНАРОДНА ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА: Опште конвенције и посебне конвенције, Опште и посебне препоруке;
2. ПРОПИСИ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ: Опште и посебне директиве;
3. НАЦИОНАЛНИ ПРОПИСИ: закони и правилници;
4. МЕЂУНАРОДНИ И НАЦИОНАЛНИ СТАНДАРДИ у области безбедности и здравља на раду.

Међународна организација рада

Опште конвенције:

- Конвенција бр. 135 о радничким представницима;
- Конвенција бр. 155 о заштити на раду, здравственој заштити и радној средини;
- Конвенција бр. 161 о службама медицине рада;
- Конвенција бр. 171 о ноћном раду.

Посебне конвенције:

- Конвенција бр. 115 о заштити радника од јонизујућег зрачења;
- Конвенција бр. 119 о заштити машина;
- Конвенција бр. 127 о максималној тежини терета;
- Конвенција бр. 139 о професионалном ризику;
- Конвенција бр. 148 о заштити од професионалних ризика у радној средини проузрокованих загађењем ваздуха, буком и вибрацијама;
- Конвенција бр. 170 о безбедном коришћењу хемијских средстава у процесу рада.

Опште препоруке:

- Препорука бр. 143 о радничким представницима;
- Препорука бр. 164 о заштити на раду у радној средини;
- Препорука бр. 171 о службама медицине рада;
- Препорука бр. 178 о ноћном раду.

Посебне препоруке:

- Препорука бр. 97 о заштити здравља радника на радном месту;
- Препорука бр. 114 о заштити радника од јонизујућег зрачења;
- Препорука бр. 118 о заштити машина;
- Препорука бр. 128 о максималној тежини терета;
- Препорука бр. 156 о заштити радника од професионалних ризика у радној сре-

дини проузрокованих загађењем ваздуха, буком и вибрацијама;

- Препорука бр. 177 о безбедном коришћењу хемијских средстава у процесу рада.

Прописи Европске уније

Општа директива:

- 89/391/ЕЕЗ о увођењу мера за подстицање побољшања безбедности и здравља на раду.

Посебне директиве:

- Директива 89/654/ЕЕЗ о минималним захтевима безбедности и заштите здравља на радном месту;
- Директива 89/655/ЕЕЗ о минималним захтевима безбедности и заштите здравља при коришћењу средстава рада на радном месту;
- Директива 89/656/ЕЕЗ о минималним захтевима за коришћење опреме личне заштите;
- Директива 90/269/ЕЕЗ о минималним захтевима безбедности и заштите здравља при ручном подизању терета;
- Директива 90/270/ЕЕЗ о минимуму захтева за безбедност и заштиту здравља при раду са видео-терминалима;
- Директива 2000/54/ЕЕЗ о заштити радника од ризика изложености биолошким агенсима на радном месту;
- Директива 92/58/ЕЕЗ о минимуму захтева за обезбеђивање ознака за безбедност и/или здравље радника на раду;
- Директива 92/85/ЕЕЗ о увођењу мера за подстицање побољшања безбедности и здравља на раду трудница, породиља и дојиља;
- Директива 98/94/ЕЕЗ о заштити радника на раду од ризика хемијских агенаса на радном месту;
- Директива 99/92/ЕЗ о минимуму услова за побољшање здравља радника изложених ризику од експлозивних атмосфера;

- Директива 2002/44/ЕЕЗ о минимуму захтева за заштиту здравља и безбедности радника од ризика излагања физичким агенсима (вибрацијама);
- Директива 2003/10/ЕЗ о минимуму захтева за заштиту здравља и безбедности радника од ризика излагања физичким агенсима (бука);
- Директива 2004/37/ЕЗ о заштити радника од ризика повезаних са излагањем канцерогенима или мутагенима на раду;
- Директива 2004/40/ЕЗ о минимуму захтева за заштиту здравља и безбедности радника од ризика излагања физичким агенсима (електромагнетна поља).

Национални прописи

Закони:

- Закон о безбедности и здрављу на раду (Службени гласник РС 101/05);
- Закон о раду (Службени гласник РС 24/05 и 61/05);
- Закон о здравственом осигурању (Службени гласник РС 107/05);
- Закон о здравственој заштити (Службени гласник РС 107/05);
- Закон о пензијском и инвалидском осигурању (Службени гласник РС 34/03);
- Закон о превозу опасних материја (Службени лист СРЈ 24/94 и 28/96);
- Закон о заштити од пожара (Службени гласник РС 37/88, Службени гласник РС 53/93, 67/93, 48/94);
- Закон о заштити од јонизујућих зрачења (Службени лист СРЈ 46/96);
- Закон о заштити животне средине (Службени гласник РС 135/04);
- Закон о процени утицаја на животну средину (Сл. гласник РС 135/04);
- Закон о стратешкој процени утицаја на животну средину (Службени гласник РС 135/04).

Правилници:

- Правилник о начину и поступку процене ризика на радном месту и у радној околини (Службени гласник РС 72/2006);
- Правилник о поступку прегледа и испитивања опреме за рад и испитивања услова радне околине (Службени гласник РС број 101/05);
- Правилник о условима за вршење прегледа техничке документације, прегледа и испитивања оруђа за рад, опасних материја, инсталација и радне средине, средстава и опреме личне заштите и оспособљавање радника за безбедан рад (Службени гласник РС 13/00);
- Правилник о евиденцијама у области безбедности и здравља на раду (Службени гласник РС 101/05);
- Правилник о претходним и периодичним лекарским прегледима запослених на радним местима са повећаним ризиком (Службени гласник РС 120/2007);
- Правилник о садржини и начину издавања и обрада извештаја о повреди на раду професионалном обољењу и обољењу у вези са радом (Службени гласник РС 72/06);
- Општи правилник о хигијенским и техничким заштитним мерама при раду (Службени лист ФНРЈ 16/47, 18/47 и 36/50);
- Правилник о средствима личне заштите на раду и личној заштитној опреми (Службени лист СФРЈ 35/69);
- Правилник о мерама и нормативима заштите на раду на оруђима за рад (Службени лист СФРЈ 18/91);
- Правилник о мерама и нормативима заштите на раду од буке у радним просторијама (Службени лист СФРЈ 21/92);
- Правилник о заштити на раду при одржавању моторних возила и превозу моторним возилима (Службени лист СФРЈ 55/65);
- Правилник о заштити на раду при одржавању моторних возила и превозу мо-

торним возилима (Службени лист СФРЈ 55/65);

- Правилник о заштити на раду при утовару терета у теретна моторна возила и истовару терета из таквих возила (Службени лист СФРЈ 17/66);
- Правилник о обезбеђивању смештаја и исхране радника, односно њиховог превоза од места становања до места рада и натраг (Службени лист СФРЈ 41/68);
- Правилник о опреми и поступку за пружање прве помоћи и организовању службе спасавања у случају незгоде на раду (Службени лист СФРЈ 21/71);
- Правилник о општим мерама заштите на раду од опасног дејства електричне струје у објектима намењеним за рад, радним просторијама и на радилиштима (Службени гласник СРС 21/89);
- Правилник о поступку утврђивања испуњености прописаних услова из заштите на раду (Службени гласник РС 7/99);
- Правилник о висини трошкова поступка утврђивања испуњености прописаних услова из заштите на раду (Службени гласник РС 40/2000 и 53/2001).

Од међународних стандарда у области безбедности и здравља на раду користе се OHSAS 18001 и ISO 14001, а од националних стандарда користи се JUS ISO 14001.^(4, 5)

На основу важећих прописа послодавац је дужан да донесе Акт о процени ризика у писменој форми за свако радно место у предузећу, којим ће се утврдити начин и поступак отклањања ризика или начин и средства заштите запослених од ризика који постоје на њиховим радним местима. У случају да постоје ризици од којих послодавац не може да заштити запослене, запослени морају знати који су то ризици и каквог утицаја имају на њихово здравље. Запослени морају знати које бенефиције им припадају за радна места са ризицима који се не могу отклонити.⁽⁶⁾

Великим бројем закона и подзаконских аката покривене су готово све области рада

и делатности човека. Задатак послодаваца и запослених је да се управљају по општим законским прописима у области безбедности и заштите здравља људи, који су обавезујући за све и по законским прописима који се односе конкретно на њихову делатност и уско су специфични. Улога одговарајућих државних органа је да контролише спровођење законских прописа и да санкционише њихово непоштовање.

ЗАКЉУЧАК

Безбедност и заштита здравља на раду једно је од основних права сваког човека јер једино безбедан рад и здрава и безбедна радна средина омогућавају продуктиван рад и живот. Безбедност и здравље на раду подразумевају обезбеђивање таквих услова на раду којима се, у највећој могућој мери, смањују повреде на раду, професионална обољења и обољења у вези са радом, и који претежно стварају претпоставку за пуно физичко, психичко и социјално благостање запослених. Уставом Републике Србије утврђено је право запослених на безбедност и здравље на раду и у складу са Уставом донет је Закон о заштити на раду. На основу важећих прописа послодавац је дужан да донесе Акт о процени ризика за свако радно место у предузећу. Област безбедности и заштите здравља на раду је регулисана бројним националном и међународном прописима, у циљу отклањања или смањења ризика на радном месту и у радној околини. Превентивне мере у смислу поштовања важеће правне регулативе и одговарајућа и континуирана инспекцијска контрола могу обезбедити безбедност на раду и највећу могућу заштиту од ризика.

ЛИТЕРАТУРА

1. Старчевић Ј., Илић М., Пауновић-Пфаф Ј.: Приручник за процену ризика, Globe design, Београд, 2010; 9–11.
2. Закон о безбедности и здрављу на раду. Сл. гласник РС. 101/2005.
3. Правилник о начину и поступку процене ризика на радном месту и у радној околини. Службени гласник РС 72/06.
4. Закон о раду. Сл. гласник РС 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013 и 75/2014.
5. ILO / ICN / WHO / PSI. Workplace Violence in the Health Sector. Country Case Studies. Question Guidelines for Focus Group Discussion. Geneva, 2003.
6. Савић С., Станковић М. Теорија система и ризика. Факултет заштите на раду у Нишу, Универзитет у Нишу, 2010.

Контакт: Доц. др Љиљана Кулић, Универзитет у Приштини, Медицински факултет, Косовска Митровица.